

वि ण या नु क्र म णि का

प्रास्ताविक :- वि ण य प्रवेश

पृष्ठ
१

ऐतिहासिक पार्श्वभूमि १, ऐतरेय ब्राम्हण ग्रंथात

राजा हरिश्चंद्राला जलोदर झाल्याची कथा १

उदर रोगाचा भिन्न आयुर्वेदीय ग्रंथामध्ये

वर्णनक्रम ५, ६

ग्रंथातील वर्णन क्रमांची मीमांसा ६

प्रकरण १ :- उदर संज्ञा निर्णय

९

उदर शब्द घात्वर्थ ९ उदर पर्याय ९

विकार नामाभिधानाथा आयुर्वेदीय हेतु

तदनुसार उदर अवयव स्थानसंश्रयानुसार उदर नामभेद १०

उदर शब्दाचा ह्तर उदरस्था विकारदर्शक आयुर्वेदांत

व ह्तरत्रा संस्कृत ग्रंथात उल्लेख ११

ज्योतिष शास्त्रा दृष्ट्या उदररोगाला अनुकूल कुंडली

उदर विवेचन १२, १३

प्रकरण २ :- उदर व्याधि उदर अवयव प्राकृत शारीर

१४

उदर अंतर्भूत शारीर अवयव उदर मातृज अवयव

उदरव्याधि प्राकृत शारीर व दोषधातुमलादि कर्मे १६

महाप्रोतस :- प्रोतो महात्म्य उदरांतील दोष-दूष्ये मल १८

रोगमार्ग २०

उदर दोष बलप्रवृत्त व्याधि शारीर मानस व्याधि २२

अष्ट महारोगात उदर २३

प्रकरण ३ :- उदर निदान समीक्षा पृष्ठ
२५
 आहार हेतु २५, विहार हेतु २७, निदानार्थक
 रोग २८, तक्ता उदर रोग निदाने ३३, सामान्य
 निदाने उदररोग विशिष्ट निदाने ३४

प्रकरण ४ :- उदर संप्राप्ति मीमांसा ३६
 सामान्य संप्राप्ति ३६, उदररोग स्रोतोदृष्टी
 प्राणवह स्रोतोदृष्टी, आप्धातु दृष्टी ३८
 अग्निमांश अपानदृष्टी वेगावरोधाजन्य वायुकोप ३९
 अग्निमांश म्हणून समान वायुदृष्टी.
 जलोदर संप्राप्ति ४०, निदानदृष्ट्या भिन्न
 संप्राप्तिक्रम ४१, उदर विकराचा स्थानसंशय ४१
 प्लीहोदरादींचा स्थान संशय ४२
 जलोदराचा स्थानसंशय ४३, उदरव्याधि उत्पत्ती
 स्थान उदर व्याधि दोष प्रकृति उदर रोग संख्या
 विकल्पादि संप्राप्ति ४५, संख्या संप्राप्ति विकल्प
 संप्राप्ति वातोदर ४६ पित्तोदर ४८ कफोदर ४९
 सन्निमातोदर ४९ प्लीहोदर ५१ बद्धगुदोदर ५३
 क्षातोदर ५४ जलोदर - उदरयाकला ५८ प्राधान्य
 संप्राप्ति ५८, बलसंप्राप्ति. ५८, काल संप्राप्ति ५९

प्रकरण ५ :- उदर पूर्वस्य विचार :- ७

उदर पूर्वस्य कार्यकारण मीमांसा ६३
 १०० उदर रोग्यांतील पूर्वस्यांचे प्रत्यक्षांत वर्णन ६६

प्रकरण ६ :- लक्षाणो :- स्य - निष्पण ६७

उदरव्याधि व्यवच्छेदक लक्षणो - लक्षणांतील
कार्यकारण मीमांसा ६८, जलोदर लक्षण समीक्षा
अवस्थाभेदाने ७७ तक्ता जातोदक अत्यादोष
परिचायक लक्षणो ७७ पिच्छावस्था लक्षणो ८०
उदररोग सामान्य लक्षणो ८२, उदर स्वसंवेधा
परसंवेधा लक्षणो ८२, पंचेन्द्रिय ग्राह्य आणि अष्टौव
उदराणि व्यवच्छेदक लक्षणो ८८-८९

प्रकरण ७ :-

उदर रोगी परीक्षा :-

९०

त्रिविधा, षट्त्रिंशद्विधा, अष्टविधा परीक्षा ९०
उदरी अष्टविधा परीक्षा विस्तारशः ९५
नाडी, मूत्रा, मलपरीक्षा, जिह्वा शब्द स्पर्शपरिक्षा
९७, दूक परीक्षा ९७ आकृती परीक्षा ९८
उदर व्यवच्छेदक निदान ९९ निदान निश्चिती १००

प्रकरण ८ :-

उदर साध्यासाध्य विचार :-

१०२

छिद्रोदर बद्रोदराचे उपद्रव रिष्ट सहीत आशुकारित्व
१०६ प्रथम विकार होवून निर्माण झालेले जलोदर
असाध्य १०८ उदररोग साध्य आहे पण १०८
उदरातील रिष्ट ११०

प्रकरण ९ :-

उदर चिकित्सा :-

१११

चिकित्सा सूत्रो ११४ , उदर स्नेहस्वेद विचार ११५
उदर अस्नेह्य व अस्वेद्य ११५ पाचन व तृष्णानिग्रह १२०
शमन चिकित्सा-व्यायाम व आतप मारुत सेवन १२०

संख्या संप्राप्तिसुसार वातोदररादोंची चिकीत्सा १२१
वातोदर चिकित्सा १२२, पित्तोदर कफोदर १२२
सन्निपातोदर १२३ प्लीहयकृतोदर १२४, बद्धगुदोदर
१२६, क्षातोदर व जलोदर १२७ ज्ञोत शोधन चिकीत्सेस
गोमूत्राला महत्त्व १३० क्षार चिकित्सेत वज्रःक्षार
प्रमूला १३० कवाथकल्प पुनर्नवाकलाथा १३२ चूर्णकल्प
नारायण चूर्ण १३२, कच्छाभोदी १३२ नाराच १३३
अश्वकंचुकी १३४ जलोदहारी १३५ आरोग्यवर्धिनी १३६
आसवारिष्ट कल्प - कुमारी आसव - रोहीतकारिष्ट १३८
उदरावरील लेप व परिष्क १३८ लाक्षणिक उपद्रव
चिकित्सा १४१ उदर पथ्यापथ्य विचार १४५ पथ्यकर
आहार १४६, दूधा - १४७, गोमूत्रा १४८ तक्र १४९
पथ्यकर शाक १५३ पान १५४ उदर अपथ्य -अपथ्यकर
आहार १५५ अपथ्यक विहार १५६ रोगोपशम लक्षणो
व व्याधि अपुनर्भाव चिकित्सा १५७ विकारोपशम लक्षणो
अपुनर्भावनासाठी रसायन चिकित्सा, हरीतकी विपपत्ती १५८
१५९ सुग्गुड १५९ शिलाजतु १६० अपुनर्भावनार्थ अग्नि-
दिपक पंचकोलघृत १६०

तक्ते :- उदरी रुग्ण विवरण

तक्ता :- प्रत्यक्षात दृष्टोत्पत्तीस आलेले आयु. लिंगादि
दृष्ट्या १०० उदरी रुग्ण वर्णन १६०
रुग्णपत्रिका १६५

प्रबंधाबदलचे निष्कर्षासंबंधी विचार विमर्श २००

१०० उदरी रुग्ण निदान चिकित्सा परीणाम विवरण
२०९

अपसंहार :- २१३